

פה קרה לפצות הטבילה לגברים?

תגובה למאמרן של חגית ברטוב ורונה ברייר-גארב, 'נשמה שנתת בי טהורה'

במאמרן של חגית ברטוב ורונה ברייר-גארב נסקר הסרט 'טהורה' העוסק 'בקשיים של נשים דתיות... בהתמודדות עם מצוות הנידה והטהרה הכרוכה בה'. מחברות המאמר מביעות תקווה כי 'הצגת הקשיים... היא צעד ראשון חיוני לכל שינוי עתידי'.

מעניין לציין כי על פי התורה, חובת הטבילה מוטלת בנסיבות מסוימות גם על גברים, אלא שהם השכילו להתחמק ממצווה זו. בספר ויקרא (טו, טז) נאמר: 'ואיש כי תצא ממנו שכבת זרע, ורחץ במים את כל בשרו, וטמא עד הערב'. מכאן למדו שאיש שיצא ממנו זרע בעת קיום יחסי מין או בנסיבות אחרות, חייב בו ביום לטבול במקווה, כדי להסיר ממנו את הטומאה. לפני טבילתו הוא מכונה בלשון המשנה: 'בעל קרי'. בגמרא מסופר כי בין התקנות שתיקן עזרא, יש תקנה האוסרת על בעל קרי ללמוד תורה כל עוד לא טבל (בבא קמא פב, א). הסיבה העיקרית לתקנה זו הייתה, ככל הנראה, כדי לחייב את בעלי הקרי להזדרז ולטבול ולא לדחות את הדבר (בגמרא מובאים גם נימוקים אחרים לתקנה, ובהם: 'כדי שלא יהיו תלמידי חכמים מצויים אצל נשותיהם כתרנגולים', ברכות כב, א).

במשנה במסכת ברכות (ג, ד) מוזכרות תפילות

תגובות לדעות 15 (אדר א' תשס"ג)

הנידה ממש, משום שבמקום אחר בספר ויקרא (טו, יט-כד) נאמר: 'ואישה כי תהיה זבה דם... שבעת ימים תהיה בנידתה, וכל הנוגע בה יטמא עד הערב... ואם שכוב ישכב איש אותה ותהי נידתה עליו, וטמא שבעת ימים...'. כלומר,

שאסור לבעל קרי לומר כל עוד לא טבל, ותפילות אחרות שמותר לו לקרוא במחשבתו אך לא בשפתיו. מכאן ניתן להסיק כי בתקופת המשנה התייחסו לתקנה זו של עזרא בכובד ראש ואף הרחיבו אותה גם לתפילה. ואולם, מתברר כי בתקופת האמוראים בטלה תקנת עזרא, והחלו לסמוך על דברי התנא ר' יהודה בן בתירא שאמר: 'אין דברי תורה מקבלים טומאה' (ברכות כב, א). הרמב"ם (הלכות קריאת שמע ד, ח) כתב על ביטול תקנת עזרא: 'הואיל ולא פשטה תקנה זו בכל ישראל, ולא היה כוח ברוב הציבור לעמוד בה, לפיכך בטלה. וכבר נהגו כל ישראל לקרות בתורה ולקרות קריאת שמע, והן בעלי קרי, לפי שאין דברי תורה מקבלים טומאה'. ביטול התקנה קשור כנראה גם בירידה הכללית בחשיבותן של

הלכות טומאה וטהרה בתקופת האמוראים, ירידה שהתחילה עם חורבן בית המקדש כשבטלה אחת הסיבות העיקריות לשמירה על טהרה - כדי שהאדם העולה לרגל יוכל להיכנס למקדש.

ביטול תקנה מדרבנן הואיל 'ולא היה כוח ברוב הציבור לעמוד בה', היא פרוצדורה מוכרת בהתפתחות ההלכה. אולם במקרה דנן קרה דבר נוסף: יחד עם ביטול תקנת עזרא, בטלה למעשה גם המצווה מדאורייתא המחייבת בעל קרי לטבול במקווה כדי להסיר ממנו את טומאתו. בימינו, רוב שומרי המצוות אינם מקיימים מצווה זו, וההלכה הנורמטיבית קובעת כי מי שראה קרי צריך רק לטבול את ידיו (קיצור שולחן ערוך קנא, ה). בספר ארבעה טורים של ר' יעקב בן הרא"ש נכתב כי יש חסידים ואנשי מעשה שמחמירים על עצמם וטובלים לפני התפילה אם אירע להם קרי, 'וחומרא יתירה היא זו' (אורח חיים, רמא).

בטומאת נידה, בניגוד לטומאת קרי, נזכר עונש כרת (ויקרא כ, יח): ואיש אשר ישכב את אישה זָוָה... ונכרתו שניהם מקרב עמם'. ואולם, על פי הפשט, עונש זה חל רק על קיום יחסים בתקופת

בת פרעה טובלת ביאור, ביהכ"ס בדורא אירופוס, המאה ה-3 לספירה

הסנקציה היחידה הנזכרת כאן בנוגע לקיום יחסים בתקופת טומאת הנידה היא, שגם הגבר נטמא לשבעת ימים. מעניין לציין כי בשני הפרקים הללו בספר ויקרא (פרק טו ופרק כ) כלל לא נאמר כי האישה צריכה לטבול או 'לרחוץ בשרה במים' כדי להסיר מעליה את טומאת הנידה. מצוות הטבילה חלה עליה - ועל הגבר - דווקא בנסיבות אחרות הקשורות לטומאה של הגבר (ויקרא טו, יח): ואישה אשר ישכב איש אותה שכבת זרע, ורחצו במים וטמאו עד הערב'.

בכלל, הביטוי 'ורחץ בשרו במים' וביטויים דומים בלשון זכר, מופיעים בתורה עשרים פעם. לעומת זאת, הפעם היחידה שרחצה נזכרת בתורה בלשון נקבה (מלבד בפסוק שנזכר לעיל) היא כאשר בת פרעה ירדה עם נערותיה לרחוץ ביאור. הנה כי כן, הגברים, שנצטוו בתורה במפורש לטבול, הצליחו להתחמק ממצווה זו. לעומת זאת הנשים, שלגביהן מצוות הטבילה לאחר הנידה נלמדת מקל וחומר ומגזירה שווה, ממשיכות לקיים את המצווה עד עצם היום הזה. ■

פרופ' יורם קירש,
תל אביב

ייהודים הלכתיים שומרים על המסגרת

תגובה לקריאתה של זהבה פישר, "למען השם, עשו!" על מסורבות גט והפקעת קידושין

קריאתה של גב' פישר ליטול חלק במבצע "אמצ'י לך רב", ולשכנע רבנים להצטרף לעמדתו של הרב ריסקין בעניין הפקעת קידושין, נובעת מלב כואב ומורתח, ומניעה הכנים והעמוקים ראויים לכל הערכה. אך כוונות טובות אינן מביטחות מעשים רצויים, והנני רואה בקריאתה של גב' פישר חצייה מסוכנת של קווים אדומים. גם אני, כמו גב' פישר, מלווה אישה מסורבת גט (כמעט 7 שנים) ומנסה בכל מאודי לעזור לה. הנני כואב לא פחות ממנה את בושתה של המערכת ההלכתית המכניסה מאות נשים וגברים למלכודים מלאי סבל ותסכול, בלי להציע להם תרופה ומזור. אפשר לתבוע מרבנים ומדיינים יותר, ויש לעשות זאת בכל הכוח. אך אם אנחנו רואים את עצמנו יהודים הלכתיים, יש לשמור על הגבול הדק שבין ביקורת וקריאה לשינוי לבין יציאה מתוך המסגרת. שמירה על המסגרת פירושה הבנה לאופן שבו ההלכה פועלת ומתפתחת, ומתן כבוד לפוסקים אשר הם - ורק הם - מוסמכים לחולל את השינויים הדרושים. קשה להמשיך לכבד את ההלכה ואת נציגיה כאשר רואים את יישומה הקלוקל ואף את ניצולה לרעה בבתי הדין הרבניים של היום, אך יש לשמור על הגבול בין זה ובין העברת ביקורת על מצב ההלכה - ביקורת כואבת ונוקבת ככל שתהיה - פן נפגע באופן ממשי במעמדה של ההלכה ונביא לידי נזק רב הרבה יותר מאשר תועלת.

העלולה למנוע מרבנים לאמץ את הצעתו של הרב ריסקין, לבד מ"קיפאון מחשבתי, שמרנות וחשש משינויים". לפיכך, היא פונה לציבור הרחב - "קראו את המאמר של הרב ריסקין, בחרו רב מחוג מכריכם ושאלו אותו, שכנעו אותו, לחצו עליו להצטרף לעמדתו של הרב

1998, האסירה Jaila Shawa

לצערי הרב, קריאתה של גב' פישר הינה צעד בכיוון הלא-נכון. אין פסול בעצם קריאתה לציבור הרחב לפנות לרבנים ולזעוק את מצוקתם; היא כותבת בצדק כי "הרבנים צריכים לקחת אחריות על הנשים העגונות, כי להיות רב זה להיות מסוגל לקחת אחריות". אך דא עקא: היא כבר מכתיבה לרבנים מה לעשות באחריות זו. לדבריה, "יש לכם הכוח והכלים ההלכתיים לעשות", שכן קיימת הצעתו של הרב ריסקין להקים בית דין המוסמך להפקיע קידושין. אין היא מעלה על דעתה כל סיבה

ריסקין". העולה מן הדברים: אחריותו של הרב היא להיכנע לחץ שהופעל עליו מצד ציבור היודע מה נכון מבחינה הלכתית, וכל רב שאינו נכנע לתכתיב זה הינו שמרן ובעל קיפאון מחשבתי. אם תיענה הקריאה הזאת, קביעת ההלכה תישאב באופן מוחלט לתוך המשחק הדמוקרטי שבו הרוב קובע - ובעצם לא הרוב, כי אם המיעוט הכוחני, המיומן בהפעלת לחצים, במשחקי פוקר ובעיצוב 'ספין' תקשורתי (ואגב: אינני בטוח שהצד של גב' פישר יתגלה כחזק

יותר בתחומים אלה - לצדם של הרבנים השמרנים עומדות כידוע כמה דיוויזיות). אינני תמים לחשוב שהלכה נקבעת בידי רבנים נטולי פניות הפוסקים על-פי אמיתה של תורה בלבד. הסוציולוגיה והפוליטיקה משפיעות גם משפיעות על פני ההלכה, אך שאיפתנו צריכה להיות לשמור על פרופורציות, ולא להשלים את מלאכת גרירת ההלכה אל תוך המגרש הפוליטי. מהלך כזה לא ייטיב עם תביעתה העליונה של ההלכה לקדושה, לאמת, לנצחיות. אם כן, איזו קריאה מותר וצריך להפנות לציבור? לגלות אמפתיה, לזעוק את זעקת הסבל והעוול - כן בהחלט! לדרוש מהרבנים לבחון באופן מעמיק ואוהד כל הצעה הלכתית אפשרית - כן בהחלט! יתר על כן: אפשר לתבוע מהרבנים שלא ינחו ולא ישקטו עד שיימצאו פתרונות הלכתיים מתאימים. אם רב יפסול את הפתרון ההלכתי שהובא בפניו, יש להזכיר לו שאחריותו היא להשקיע מאמץ עליון למצוא פתרון אחר. אך הפוסק הוא הרב והוא בלבד.

עם כל הכבוד לתקדימים ההיסטוריים להפקעת קידושין שהעלתה גב' פישר, יש לרבנים נכבדים ורציניים פקפוקים כבדים באשר לבסיס ההלכתי שנתן הרב ריסקין להצעתו. אין כאן המקום להיכנס לנימוקים ההלכתיים בעד ונגד ההצעה, ברם, ברור הדבר כי זה הוא תפקידם וזו היא אחריותם של הרבנים. השאלות יוכרעו על ידי תלמידי חכמים בקיאים וחריפים, המיומנים בבדיקת הסוגיות התלמודיות ותולדות הפסיקה, והמוסמכים ליישם את הדברים בעולם המעשה. נכון הדבר שרבנים רבים מדי מהססים להיענות לאחריותם בצורה נכונה ואמיצה, ועל הסיבות לכך כתב הרב פרופ' דניאל שפרבר במאמרו **בדעות 15**. אך הפתרון לכך הוא להפעיל לחץ יעיל על הרבנים למלא את חובתם, ולא להחליף את הכרעת הרבנים בהכרעת הרחוב הנכפית עליהם. ■

הרב ד"ר אברהם וולפיש
תקוע